

El monument a Teodor Llorente del parc de la Ciutadella de Barcelona va ser erigit el 1912. El bust, esculpit per Eusebi Arnau, hi corona un pedestal realitzat per Alexandre Soler i March. És l'únic valencià que té un monument en aquest parc barceloní.

L'instrument de confraternitat entre València i Catalunya

Per a comprovar el pes i l'anomenada que Teodor Llorente assolí en vida a Catalunya només cal repassar, considera el seu biògraf, Rafael Roca Riart, els comentaris que publicaren els diaris catalans quan es va morir, i que venien a significar que el poeta fou l'instrument de confraternitat i relació contínua entre el País Valencià i Catalunya.

També ho podem constatar fent un volt pel parc de la Ciutadella de Barcelona. Entre els bustos dedicats a personatges il·lustres de la cultura catalana que s'hi van erigir a principi del segle XX, per iniciativa de Francesc Matheu, director del setmanari *Il·lustració Catalana* –Joan Maragall, Marià Aguiló, Víctor Balaguer, Manuel Milà i Fontanals, Joaquim Vayreda, o Emili Vilanova–, hi ha només un valencià, i és ell.

L'any 1909, Llorente va fer una visita a Barcelona amb motiu de la inauguració del monument en honor a qui va considerar el seu gran mestre, Marià Aguiló. I, arran de la mort del poeta va-

Teodor Llorente va ser l'instrument principal de confraternitat entre el País Valencià i Catalunya, durant la Renaixença. És l'opinió del biògraf del poeta valencià Rafael Roca Ricart.

lencià, en prova de l'estima que li professaven, un grup de selectes escriptors catalans, entre els quals Àngel Guimerà i Narcís Oller, va decidir d'obrir una subscripció popular per a esculpir en marbre el bust del poeta valencià i "axecar-lo en apropiat pedestal al costat dels altres de grans poetes nostres que figuren ja en els jardins del Parch", com el biògraf recull de la *Il·lustració Catalana* de Matheu.

La proposta va ser presentada el 6 de juliol del 1911 al ple de l'Ajuntament de Barcelona. El monument va ser finalment instal·lat al parc el 1912. El bust, esculpit per Eusebi Arnau, hi corona un monument realitzat per Alexandre Soler i March.

De resultes d'aquesta mútua admiració, als Jocs Florals de Lo Rat Penat del 1918, Antoni Maria Alcover declarà que, als ulls dels catalans, Llorente seria "sempre nom de Rei". Perquè, diu Roc Ricart, era mostra i exemple del redreçament lingüístic i literari que, juntament amb ells, els valencians havien experimentat en les darreres dècades del segle XIX.

No hi ha cap dubte, conclou Roca Ricart, que Llorente va ser l'escriptor valencià del XIX que més relació tingué amb Catalunya.

Fraternitat patriòtica i literària.

Les intenses relacions que ben aviat s'establiren entre Llorente i els escriptors de

la Renaixença obeïren, considera el biògraf, tant a raons d'amistat personal com de fraternitat patriòtica i literària.

Els contactes van començar amb l'arribada de Marià Aguiló a València i amb motiu dels Jocs Florals del 1859, perquè fou el moment en què conegué personalment Víctor Balaguer i el seu nom començà a sonar entre els cercles literaris catalans.

Posteriorment, Llorente visità la capital de Catalunya i escrigué la poesia "València i Barcelona", composició en la qual el poeta destaca els llaços històrics i culturals que agermanen les dues ciutats mediterrànies, i que fou publicada el 1864 al *Diario de Barcelona*.

Comença així: "Salut, ciutats volgudes, València, Barcelona! / Com llavi humil vos besa los peus la mateixa ona, / portant-vos les memòries de temps bells i llunyans. / Jo a vostres fronts gloriosos done també igual paumes; / los fills anyoradissos dels Berenguers i els Jaumes / serem sempre germans."

L'any 1862, Llorente es presentà als Jocs Florals de Barcelona i hi obtingué un accésit a la Flor Natural. Era l'inici d'una intensa relació amb els Jocs Florals. L'any 1866 en fou mantenidor i el 1880, president del Consistori, el primer president valencià. També fou vice-president d'honor dels del 1893. El 1880 correspongué a Llorente, en qualitat de president del Consistori de mantenidors, l'honor de proclamar mossèn Jacint Verdaguer Mestre en Gai Saber.

Per al biògraf, un punt clau de les relacions del poeta amb Catalunya van ser els Jocs Florals de Barcelona del 1868, del qual va donar compte detallat als lectors de *Las Provincias* a través de set llargues i completes ressenyes. L'ocasió va permetre a Llorente d'intimar i confraternitzar no sols amb els escriptors catalans, sinó també amb alguns de Castella i de la Provença, amb Mistral, singularment.

Els actes de confraternització en els quals va participar o als quals era requerit el poeta valencià van ser destacats. L'abril del 1880 el trobem premiat en les festes del Mil·lenari de Montserrat. I l'octubre del 1881 va ser convidat a participar en el romiatge que, a propòsit de les festes de coronació de la Mare de Déu de Montserrat, els escriptors catalans havien organitzat per a homenatjar la nova patrona de Catalunya. Però no

pogué assistir-hi, i per això demanà a Verdaguer que el representés.

L'acte que retrata més bé la germanor patriòtica i cultural que el darrer terç del segle XX, durant la Renaixença, es va establir entre els escriptors catalans, mallorquins i valencians el constitueix la visita que dugueren a terme, del 17 al 21 de maig del 1882, una trentena de catalanistes i de ratpenatistes als monestirs cistercencs de Poblet i Santes Creus i a les ciutats de Valls i Tarragona. Aquella excursió va ser promoguda per Llorente pràcticament l'endemà de la creació del Centre Excursionista de Lo Rat Penat.

Durant quatre dies els valencians hi coincidiren amb personalitats de tant pes com Jacint Verdaguer, Jaume Colell, Marià Aguiló, Àngel Guimerà i un jove Antoni Gaudí. Setmanes abans, mossèn Colell havia passat tres dies a València, hostatjat a casa de Llorente –l'any anterior hi havia anat mossèn Cinto–, per a participar en una festa literària organitzada en honor de la Mare de Déu dels Desemparats.

Per al biògraf, a més de les trobades, la participació als Jocs Florals de Barcelona i el monument aixecat a la Ciutadella, hi ha moltes més mostres de l'admiració per Llorente que es palesava a Catalunya i de la voluntat que tenia el poeta valencià de participar en actes destacats, al costat dels escriptors catalans i mallorquins de la Renaixença. Per exemple, que fos membre de l'Acadèmia de Bones Lletres de Barcelona; o bé que fos convidat a participar en el Congrés Internacional de la Llengua Catalana, del 1906. I que assistís, el 1908, a la inauguració al monument que Folgueroles dedicava a Verdaguer.

L'epistolari. L'altra gran mostra d'admiració de Catalunya per la figura intel·lectual i cultural del poeta i periodista valencià va ser l'edició dels tres volums de *l'Epistolari Llorente* per l'Oficina Romànica de Lingüística i Literatura de la Biblioteca Balmes de Barcelona, apareguts entre el 1928 i el 1936, epistolari anotat pel fill, Teodor Llorente i Falcó.

L'oficina va sorgir el 1927 com una secció de la Biblioteca Balmes, i va ser molt activa, durant els anys previs a la guerra civil. Era dirigida per un comitè format per mossèn Antoni Griera, Pere Barnils, Manuel de Montoliu, Alfons Par, Ramon Miquel i Planas, el pare

J. M. Oleza i el jesuïta Josep Calveras –autor de *La reconstrucció del llenguatge literari català* (1925)–, que n'era el secretari.

La Biblioteca Balmes va ser fundada el 1923 pel P. Ignasi Casanovas, S. J. Al cap de pocs anys va començar a dirigir-la el Dr. Josep Vives Gatell, pvre. L'any 1925 es va convertir en editorial en publicar les *Obras Completes* de Jaume Balmes –33 volums– i el 1926 les de Josep Torras i Bages, bisbe de Vic –en 18. Al mateix temps s'iniciava la publicació de la seva prestigiosa revista, l'anuari *Analecta Sacra Tarraconensia*, a més de diverses col·leccions d'estudis científics sobre història eclesial, teologia, filosofia, alta espiritualitat i filologia, com ara els vuit volums de *l'Anuari de l'Oficina Romànica* (1928-1935).

Després de la guerra civil, les activitats de l'antic Foment de Pietat van ser assumides per dues fundacions canòniques i civils: la Fundació Balmesiana (successora de les activitats de la Biblioteca Balmes), que s'ocupa de la promoció i difusió de la cultura catòlica, i la Fundació Cultura Religiosa (successora del Foment de Pietat), que, mitjançant l'Editorial Balmes, es dedica a publicar i difondre llibres de pietat, de litúrgia i d'espiritualitat.

La relació amb Jacint Verdaguer.

Teodor Llorente fou el millor i més íntim amic que Verdaguer tingué al País Valencià. Atès el tarannà i la voluntat de tots dos personatges, aquesta relació d'amistat i d'admiració mútua superà l'àmbit intel·lectual i es traslladà al personal i familiar. L'ha estudiada a fons, i per primer cop, el biògraf, Rafael Roca Ricart.

Les dedicatòries que contenen els llibres que Verdaguer trameté a Llorente són, considera, ben expressives, no sols de l'estima, sinó també de l'alt concepte humà i intel·lectual amb què tenia Llorente. El biògraf també ha vist que al llibre al qual més espai i atenció dedicà mai *Las Provincias*, sota la direcció de Teodor Llorente, fou *Canigó*. O bé que l'homenatge que el febrer del 1886 Lo Rat Penat dedicà a Verdaguer fou el més "digne i mereixent" que des de la seva creació havia organitzat mai la societat valencianista.

Per tot això, i gràcies al seu pes literari i social, Llorente fou per a Verdaguer la principal porta d'accés a la Renaixença

1148 A Àngel Guimerà
52 7 de Juny de 1906.

Pr. Don Àngel Guimerà.

Il·lustre poeta: ja sabeu que Lo Rat Penat, volgué que presidísseu un any sos Jochs Florals. Ara vos demana una cosa molt més fàcil. Habréu rebut una lletra del President de la Societat, que la explica⁽¹⁾. Yo vos pregue que acceptéu la representació de la Poesia catalana, que tant bé vos escàu. Uns quant[is] versos vostres serán un títol de Gloria pera'l Rat-Penat, y una gran satisfacció pera vostre antich y coral amic.

Teodor Llorente

1167 A Juan Maragall (1)

[València] 23 d'octubre de 1909.

Amich Maragall: Lo que Cultura⁽¹⁾ ha fet, ha estat pera mi una sorpresa tan gran com agradosa. No puch revindre d'ella. Entre tots els elogis, els de vosté me mereixen el major agrahiment. En altres articles veig ressortir antiga y bona amistat dels seus autors. Vosté, m'estime també (be ho veig), pero no havim tengut ocasió de tractarnos y de intimar l'amistat. Lo que diu de les meues traduccions, es de massa loar; pero—perdone la flaqueza—me falaga molt.

Ara he publicat altra edició del Llibret de versos⁽²⁾, y per aquest correu li le envio. Espere que obtindrà igual benivolensa que per mes traduccions.

En maig, quant aní als Jochs Florals per rendir el meu tribut al mestre Aquiló⁽³⁾, volguí vòrlo á vosté, y aní á sa casa, acompanyat per Uller.⁽⁴⁾ Estaba vosté fora de Barcelona. Molt que s'entindria en donarli un abraç.

Son devotíssim company

T. Llorente
(rubricat)

Les cartes de Teodor Llorente, com aquestes dues adreçades a Àngel Guimerà i Joan Maragall, del 1906 i el 1909, respectivament, es conserven a la Biblioteca Balmes de Barcelona. Van servir per a editar els tres volums de l'*Epistolari Llorente* (1928-1936), anotat pel fill del poeta, Teodor Llorente i Falcó.

i la societat valencianes. Atesa també la representativitat literària i social de què tots dos personatges gaudiren a l'època—quan esdevingueren els màxims representants de les Renaixences valenciana i catalana—, aquesta relació transcendí l'àmbit personal i adquirí una gran càrrega simbòlica.

Per al biògraf de Llorente, les relacions entre Llorente i Verdaguer evidencien que els contactes i els lligams de fraternitat entre els membres de la Renaixença

valenciana i catalana foren ben intensos. L'última conclusió a la qual ha arribat, i potser la més important, és que, gràcies a la profunda admiració que li professava, Llorente fou el publicista i divulgador més important de les obres de Verdaguer en terres valencianes. Mitjançant les múltiples ressenyes i poesies verdaguerianes que publicà a *Las Provincias*, els lectors valencians tingueren informació puntual i coneixement ampli de la producció de l'autor de *L'Atlàntida*.

Així doncs, resulta evident, pensa Rafael Roca Ricart, que la profunda relació personal i intel·lectual que durant més de vint anys mantingueren Teodor Llorente i Jacint Verdaguer no sols beneficià tots dos personatges, sinó també—i sobretot—la Renaixença gestada i practicada al voltant de la ciutat del Túria, i, per tant, del conjunt de la societat valenciana.

Lluís Bonada

És Temps de Vacances

Si ets subscriptor i te'n vas de vacances a l'estiu i vols rebre **EL TEMPS** totes les setmanes.

Telefona'ns al 902 131 025 i comunica'ns l'adreça on vols rebre la revista aquest estiu. (Ens ho pots comunicar fins el 18 de juliol)

ELTEMPS